

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Atlas minor Gerardi Mercatoris

Mercator, Gerhard

Amsterodami, 1610

Austria

[urn:nbn:de:bsz:31-118360](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-118360)

Austria Archiducatus.

462

Regio & unde
dicta.

Sic se habet Moravia : sequitur explicanda jam nunc in nostra Methodo *Austria*, olim *Pannonia superior* dicta. *Austria* nomen, Wolfgango Lazio teste, recens est : ab *Aultri* ventu flatu, qui ista in regione frequens est : vel a voce Germanica *Oostreich*, quod nomen veteres Franci regnorum suorum limiti posuerunt, ut *Westreich* Occidentali. Atqui Francorum *Oostreich* ad Rhenum situm fuit : dictumque postea *Austrasia*, quo nomine amisso, videntur Pannonii illud sibi tribuisse, ut auctor est idem Lazius lib. 1 cap. 11 Comment. Gent. Aust. Sunt autem *Austriaci* Francorum & Saxonum soboles, qui hunc sibi tractum frustra reluctantibus Hungaris ferro pepererunt. *Austria* habet ad Ortum Hungariam : ad Meridiem Styriae Montes, qui ab Alpibus perpetui in Hungariam & ultiores regiones protenduntur : ad Occasum Bavariam : & ad Septentrionem Teium fluvium & Moraviam. Aere fruitur leni ac ameno, salubrique ob Euri viciniam quo perflatur. Ager omnis generis Frugum feracissimus, & qui minimo impendio colitur. Vili etiam & strigoso equo Agricola in eo tractu qui Campus Transdanubianus sive Marchianus dicitur, terram arat. Marga, citra quam agri in Bavaria infocundi, & macri sunt, quid sit, *Austriacis* incognitum est. Vinum omnis regio fert nobilissimum : meracius Germanico, dilutius Hispanico. Idque Moravis, Bohemis, Silesis, vicinisque Bavaris praebet. Crocum insuper generosissimum gignit : Zinziber etiam producit juxta *Haburgum*, ad radicem *Cæcii* montis. Argento abundat, non item Auro : Salem partim domi natum, partim importatum habet. Rlexerunt *Austriacis* aliquandiu Comites *Babenbergenses*, quorum primus *Lupoldus* Marchio *Austriacus* ab *Ottone* 11 Imp. dictus est. Postea *Henricus*, Dux ex Marchione factus a *Friderico* Imperatore. Quâ stirpe deficiente, *Rudolphus Habsburgensis* qui in *Cæsarem* electus fuerat anno *MDCCCLXXX* eam sui juris fecit, Ducatumque voluit appellari. *Fridericus* 11 in Regnum etiam evexit. Hujus regionis insignia olim erant quinque *Alaudæ* aureæ, in caelestino clypeo pictæ : sed *Lupoldus* Marchio hoc nomine v, a rei eventu ab Imperio concessa nova usurpavit insignia, rubro & albo coloribus distincta, quod ita totus suffusus sanguine, in expugnatione *Ptolemaidos* fuisset, cingulo tenus duntaxat (quod album corpus interfecabat) a cruce immunis. Dividitur porro in *Superiorem* & *Inferiorem*, quarum hæc ultra, illa cis *Danubium* sita est. Habet præterea quoque *Styriae* Ducatum, inter *Danubium*, *Muer* & *Mietz* fluvios extensum, cujus *Incolæ* partim Germanico, partim Sclavonico idiomate utuntur, strumisque pendulis deformes sunt. Habet & Ducatum *Carinthia* inter *Muer* & *Dravum* fluvium situm. Item *Carniam* Meridiem versus. Primaria *Austriæ* urbs est *Vienna* ante *Christi* Servatoris *Nativitatem* culta a *Sarmatis* & *Windis*, quibus successerunt *Boii*, *Senones*, aliique quos *Tiberius Nero* in provinciae formam redegit : *Vindobona* dicitur in *Itinerario Antonini* : *Ptol.* *Julobonam* vocat, uterque ad eam locat x Legionem Germanicam, quam eo loco confedissee multa admodum Monumenta perantiqua, tum intra urbem, tum extra eam testantur. Legioni huic a signo nomen *Alaudæ* fuit : unde etiam videntur prima orta esse *Austriacorum* Marchionum insignia, *Alaudæ* quinque.

Situs.

Cæli temperies.
Soli fertilitas.

Imperium Ma-
jorum.

Urbes.

Dicta

AVSTRIA.

Dicta etiam est *Fabiana*. Otto Frisingensis lib. I Histor. Frid. cap. xxxii. *Dux tunc demum terga hosti dare compellitur, & periculis belli exemptus, in vicinum Opidum Viennis, quod olim a Romanis inhabitatum Fabiana dicebatur, declinavit.* Similiter legas in Historia Severini Episcopi Viennensis. Atque ad hanc adpellationem maxime accedit vulgata & trita apud Adcolas appellatio *Biana*. Idem Lazius *Vindum* a Strabone appellari ait. *Pannoniam Urbem* eam vocat Iornandes: vernacule *Wien*; *Wydne* Sclavonice. Hanc Urbem Turcas *Beiz* vocare ex D. Carolo Rimio quondam apud Zelimum Turcarum Imperatorem Oratore se habere scribit Ortélius. *Wesch* vocat Leunclavius: item *Beiz*. Urbs clarissima, ad Danubium Fluvium sita, Imperatoria sede nobilis: inexpugnabili murorum ambitu, præaltis fossis, aggere & vallo cingitur. Mœnia deinde spissa & sublimia, frequentes Turres, & Propugnacula ad bellum oportuna habet: ut Vienna sit munitissimum adversus Turcarum furorem Propugnaculum & Munimentum. Suburbia maxima sunt & ambitiosa. *Ædes* Civium amplæ, *area* & picturis ornata, structura solida & firma, altæ domorum facies, magnificæque visuntur. *Templa* Sanctis dicata, & amplæ & splendida secto lapide constructa, perlucida sunt, & Columnarum ordinibus admiranda. *Cellæ* vinariæ adeo profundæ sunt & spatiosæ, ut sub terra non minus, quam supra terram ædificiorum esse feratur. *Platearum* solum staturum lapide duro, ut neque plaustrorum rotis facile conteratur. *Annonæ* & potissimum vini incredibilis copia, ita ut ducentos & mille Equos xl dierum vindemia exerceat. Christianam Religionem admisit anno cccclxiv Doctore Severino, qui etiam ii ibi Basilicas exstruxit. Historia hujus Urbis peti potest a Lazio & Ottone Frisingensi. Urbem Fredericus ii ornavit auxitque: ut & sequentes fere omnes Aultriæ Duces. Nobilissimum in ea Gymnasium Artium Scientiarumque constitutum est a *Fridenco* Imperatore: renovatum postea ab *Alberto* Archiduce anno cccccvi. Id postea seditionibus inter studiosos gliscentibus collapsum subversumque est. Viennæ clari fuere *Wolfgangus* Lazius Medicus & Historicus *Ferdinandi* Imperatoris: *Julius* Alexandrinus, *Mathias* Farinator. Fuit & Theologiæ Professor in Academia Viennensi *Iohannes* Haselbach, qui adeo diffuse solebat explicare, quæ auditoribus proposita enarrabat, ut viginti unum annos legens in *Esaiâ* Prophetâ, ad finem primi capitis non pervenerit. Claram urbem fecit obsidio Turcarum anno cccclxxxix fortiter a Civibus tolerata, in qua Turcarum lxxx millia periisse memorantur. Est & in Aultria Superiore *Gmundâ*, Opidum quidem non ita magnum, quod tamen venustate & elegantia commendatur, situm ad Lacum qui inde appellationem trahens *Gmundanus Lacus*, dicitur, ex quo Aultriæ Flumen *Dravus* oritur. *Gmundâ* magna & lucrosa est negotiatio *Salis*, quod præstans & acre ex vicinis Montibus effoditur, & *Gmundam* allatum, vasculis (quæ patria lingua, *Kvellen* indigitant) impositum per *Dravum* in *Danubium* transportatur, unde Viennæ & in aliis Aultriæ, Hungariæ, Stiriæ, Carinthiæ vicinisque Civitatibus magno commodo & lucro *Gmundanorum* distrahitur. Urbes præterea & antiquæ & nobiles multæ in Aultria sunt, maxime tamen insignes *Lintzum*, *Seyra*, *Wadenhoffum*, *Melicum*, Castellum antiquitus *Claudionum*: *Cremsum*, *Cetro* Castellum, hodie *Zwiffelmaur*, *Santohippohytus*, *Neuburgum* duplex, alterum a Cœnobio, a frumento alterum dictum

dictum: *Petronella* nunc vicus, magnæ olim urbis, id quod rudera & ruinæ indicant, vestigium: Nova Civitas, *Pruck*, ad ripam *Leythæ* fl. sita, *Hamburgia*. Sunt & aliæ Opida plurima, quæ brevitatis studio prætereo. *Lacus* complures habet, cujusmodi sunt *S. Wolfgangi*, *Ussere*, *Orsee*, *Fillesee*, *Eynsiedersee*. Ac fluminibus irrigatur permultis: horum *Danubius* primum est, olim regionis terminus, nunc eam mediam secans. Reliqua *Lacus* sunt *Athovirus*, *Genus*, seu *Onafus*, *Tranus*, *Trannus*, *Erlaphus*, qui ad Cellam templo virginis Matris celebrem, *Flumina* ex Lacu amcenissimo oritur: *Traisius*, *Ypsius*, *Melicus*, *Marchia*, *Teius* qui Moraviam ab Austria dispefcit, *Cam-*
bus vario Piscium genere nobilis, *Leytha*: & in quo scitissimi saporis Cancri, *Suegacus*, & alia. Montibus mul-
 tis attollitur, quorum præcipui sunt *Cecius Mons*, vulgo *Calenberg*, a Danubio ad Dravum fl. extenditur, ejus
 portiones sunt, *Schneberch*, *Semering*, *Kemperg*, *Hertperg*, *Deubisberg*, *Heustperg*, *Plaitz*: *Cognamus Mons*
 hodie *der Hamburgerperg*, a Danubio ad Arabonem trahitur. Silvis hinc inde conspersa est regio quæ Hercy-
 niz quoque portiones sunt ac Lunæ Silvæ: dicunturque hodie *der Freystätter und Königwiserwaldt*. Ad alia
 pergamus. In Vrbe Vienna duodecim quotidie Magistratus jura dant & leges dicunt. Quorum quatuor *Ratio gubern-*
 sunt Ecclesiastici, Patavienfis Episcopi Officialis, Viennensis Episcopi Officialis, Capitulum Cathedralis
 Ecclesiæ, & Vniversitatis Rector. Sunt item quatuor Urbani, & quatuor extra Urbem: ex quibus præcipui
 sunt, quem vocant *Regimentum*, unde omnes Inferioris Austria jura petunt, & quem *Fiscum* sive *Cameram* ap-
 pellant, quo omnes rationes earundem provinciarum referuntur. Reliqui his subjecti sunt, & a quibus ad
 superiores provocatio libellorum fit, Senatus Provinciæ cum suis Marescalcis, Ordinati Provinciæ, Sena-
 tus Urbanus cum suo Consule, Prætorium Urbanum, Telonarii Iudicium, & Mercatorum Prætorium, quod
Handgraviatum vocant, de quibus fufe in sua Vienna differit Wolfgangus Lazius Viennensis. Tertius au-
 tem Circulus Imperii est *Austriacus*, in quo 11 sunt Ordines. In 1 sunt Ecclesiastici, Episcopi *Trident-*
inus (*Trent*) *Brixensis* (*Brixen*) *Goricensis*, *Segoviensis*, *Labachiensis*, *Viennensis*, *Teutsch Ordens Maister*, *Ordens*
Maister in Eschtal. In 11 Principes seculares, Archidux *Austria*, Co. *Schaumberg*, Baro *Wolkenstein*, *D. Senster*,
D. Roggendorff, Co. *Hardeck*. Et præter Principes Imperii invenio in Austria nominari Comitatus *Thurn*,
Gmz, *Ortenburg*, *Perneck*, *Garb*. *Freyhern*, *Landskron*, *Wanberg*, *Hobē*, *Osterwitz*, *Neuberg*, *Guetenbag*, *Teuf-*
senbach, *Mawhofen*, *Awersperg*, *Dorneck*, *Saraw*, *Hartenstein*, *Schwarzeneck*, *Tarnstein*, *Wachauhall*, *Hoffkirchen*,
Eytzing. Dominia item, *Aichelperg*, *Caltenprun*, *Massenperg*, *Stubenberg*, *Hoggenberg*, *Stakrenberg*, *Luechtenstein*,
Losenstein, *Puchaim*, *Luetkurt*, *Porges*, *Schonkerichen*, *Schiffenberg*, *Altenperg*, *Hornstein*, *Seibersdorff*.

N n n

Salzburgen-

Salisburgensis Episcopatus.

466

Regio & unde dicta.

Solis fertilitas.

Imperium majorem.

Urbs Salisburgum.

Salisburgensis Episcopatus ab urbe Metropolitana Saltzburgo nomen habet. Franciscus Irenicus ex quinque Episcopatibus Bavariz hunc primum vocat. Hujus territorium omnis generis Metallorum dives est, Auri, Argenti, Aëris & Ferri. Reperitur hic quoque Vitriolum, Sulphur, Alumen & Antimonium. Sunt quoque Marmoris Lapidicinz. Plana loca etiam consitionibus, agris, Frumentoque apta. In Montibus frequentia quoque aucupia, ac Ferarum venatio. Salisburgenses Præfules nominat Munsterus LVIII; ultimum Ernestum Comitem Palatinum Rheni, Bavariz Ducem, Alberti & Kunegundis Friderici Imperatoris Filiz Prolem. Porro sedes ista sub *Arnone* x Ecclesiaz hujus Antistite Archiepiscopatus titulo insignita est a Leone III. Habetque sub se Suffraganeos Episcopos, *Tridentinum, Pataviensem, Viennensem, Givocensem, Brixiansem, Frisingensem, Seccoviensem, Laventinensem, & Chyemensem.* Metropolis est *Saltzburgum* vel *Salisburgum*, vulgo *Saltzburg*, quod nomen a Saltzach fluvio accepisse creditur: quanquam alii a Sale quod in ejus vicinia ecoditur, Saltzburg dici autumant. *Juvantia* vel *Juvavia*, vel *Juvavium*, olim dictum fuit a juvando, Germanice *Helffenburg*, quod Castrum ibi extruxerit Iulius Cæsar, juvamen seu subsidium ac refugium Legionibus suis contra Germanos quos debellatus erat. Traduntur namque Romani cecidisse Germanorum 3400000, ac 1500000 in captivitatem duxisse. Alii nomen *Juvavia* a Juvavio cognomini & adjacente fluvio obtinuisse credunt. Dicitur & *Juvense* Castrum in lib. Notiz ut Pighius docet in Hercule Prodicio. Aventinus adserit ex veteribus diplomatis ostendi *Padicum* Ptolemæi esse, pagumque ibidem adhuc nomen servare. Franciscus vero Irenicus scribit *Gamanodurum*, aut *Badacum* Ptolemæi esse: cui & *Volaterranus* adstipulatur. *Juvavie* meminit Antonini Itinerarium. Sed *Helffenberg* vocabulum vetustius esse *Juvavie*; putat Gaspar Bruschius: atque ex eo *Juvavia* factum, quod idem significat. Pighius scribit, in hujus urbis templo se legisse hos versiculos:

*Tunc Hadriana vetus, que post Juvavia dicta,
Præfidalis erat Noricis, & Episcopo digna*

*Rudberti sedes, qui fidem contulit illis
Christi, quam vetinet, Saltzburgum sero vocata.*

Rupertus enim vel Rudpertus Episcopus Wormaciensis ex Regia Francorum stirpe ortus, cum post Regis Childeberti obitum a sede sua pulsus esset, circa annum Salutis 1521, ad Theodonem Ducem Bavariz Ratisbonam venit, eum instruxit, & baptisavit, ejusque nutu Noricum peragrans multos convertit & Christo dicavit. Incidens autem in ruinas desolatæ veteris Juvaviz Locum Episcopatu idoneum, Basilicam ibi in honorem S. Petri construxit, Monasterium Ordinis S. Benedicti adjecit, rexitque ibi Episcopalem Ecclesiam annis XLV, mortuus anno D. 1533. Urbs hæc in mediis Alpibus situm habet: decenti Murorum ambitu, Turribus & Propugnaculis, tam publicis quam privatis ædificiis cultissima: Regia quondam Sedes ac Domicilium, quando & superbissima ex Marmore Fanorum structura præ cæteris caput extulit urbibus. Maxima fluminis situsque oportunitas hoc præstitit. Nunc etiam Archiepiscopali dignitate inclarescit, qui

CARINTHIA.

468

qui primæva quidem institutione Laureaci, tum Patavii, rerum vicissitudine huc transfatus fuit. Habet hæc Vrbs paludes, planiciem, colles & montes. Paludes præbent pascua, montes aucupia & venationes nonnullas. In hac Vrbe Sepulchrum visitur Theophrasti Medici celeberrimi in Nosocomio apud S. Sebastianum cum tali Epicedio: *Conditur hic Philippus Theophrastus insignis Medecinae Doctor, qui dira illa vulnera, lepram, podagram, hydropisim, aliaque insanabilia corporis contagia mirifica arte sustulit, ac bona sua in pauperes distribuenda collaudaque ordinavit. Anno M.D.LI. die 24 Septemb. vitam cum morte commutavit.* Fluminibus ac rivulis innumcris propemodum rigatur hæc regio, qui ex Montibus scaturiunt. *Anassus* fluvius in Septentrionem defluit, quem *Altzjus*, *Saltzjus*, *Maticus*, suis aquis augent. *Traunus* ibidem ex Lacubus oritur. Hinc etiam *Mur* & *Dravus* nobilis amnis oriuntur, quem posteriore Plinius nominat lib. 111 cap. xxv eumque ex Noricis fluere tradit. Reliqui ignobiliores rivuli in hos quos modo nominavi effunduntur. Ditio omnis montosa, jugisque Montium, quæ adcolæ *Tauri* vocant, aspera. Hinc ista sunt, *Radstatterhaur*, *Felberghaur*, *Kornhaur*, *Casteinertaur*, multique alii adeo alti, ut, qui media ætate eos conscendunt quum ad verticem perventum est, frigore infellentur; nullus curibus locus, angusti calles, adeoque interdum præcipientes, ut vix jumento clitellario etiam adueto iter sit, grandia vero pericula scandentes manent, quum aut subito exorti venti in præcipitia homines abripiant, aut immensi convolutarum nivium globi silvas, saxa, jumenta, atque etiam domos vicinas sæpe obterant. Ex his Montibus Amnes frequentes defluunt, de quibus supra meminimus. Montes etiam præter supra dictos *Taurus*, habet in Meridiem versus, *Alpes* quos *Albim* ipsi vocant: variis quoque cognomentis adscitis, ut *Villacher Albim*, *Swanberger Albim*, &c. Item *Gratzbergum* Montem, *Lettachbergum*, & in Oevina valle metalliferos de quibus sic cecinit Conradus Celtes lib. Amorum 11 ode v 1.

Flumina.

Montes.

*Qui mihi de celsis nuper fuit Alpibus ætus
Oenus ubi, atque Athesis murmura rauca facit.
Argenti aeterno scaturit qua vena Metallo,
Et ditat totam patriam Alemanicam.
Hic habant liquido, puro & de fonte Salure.
Ditantes Bavvos, Austriacosque Duces.*

*Hic turba est terra nigraque similima morti,
Qui solvunt vastis ignibus æra suis.
Haud credas nostris decocta Metalla per ignem,
Sed Phlegmatoneis mundificata rotas.*

Silva.

Silvis quoque hic Episcopatus non destituitur. *Hardionem* enim, *Fenhardum* & *Weyhardum* Silvas ad Septentrionem positas habet. Veram de Episcopatu Salisburgensi hæc jam dicta sufficient; reliquum est ut de Carinthia Ducatu quem hujus Tabulæ titulus etiam præ se fert, nonnulla dicamus.

Carinthiæ Ducatus.

Regio unde dicitur.

CARINTHIA vel *Carnithia* (quod Rithaymero auctore rectius scribitur) a *Carnis* populis nomen suum obtinuisse videtur, qui vetusti ejus loci Incolæ sunt, utpote quorum & Plinius & reliqui in hoc loco

loco meminerunt Geographi. Vtrum vero a Carnunto, veteri Opido cuius crebra apud auctores mentio est, nomen hi suum traxerint, an vero ipsi a se urbem nominarint, dubium fecit rei vetustas. Est is locus in Ripensi Pannonia, septem fere Vienna Milliaribus distans, ubi non obscura celeberrimæ olim urbis indicia, monimenta ac rudera, etiamnum extant, ei nunc D. Petronellæ nomen est. Dicuntur vero & Carnioli Germanice *Kärnten, Krain, Kärst*. Habet autem hæc Regio ab Ortu & Septentrione Styriam, ab Occasu & Meridie Alpes & Forum Iulii contingit. Hujus pars est Carniola. Multæ in hac Regione valles collesque Tritici feraces. Solinus cap. xxx ait, Agrum Noricum frigidum & parcius fructuosum, qua vero subducitur a jugis Alpium admodum lætum. Metropolis Regionis est *Santo-Vicus* urbs minime negligenda ad Glanam Fluvium. Forum habet satis spatiosum, ac perennis aquæ Fontem limpidißimum. Sunt præterea *Villacium* Opidum, domibus in fronte coloribus historiisque magnifice depictis, spectatoribus gratum. Situm est in planicie altissimis rupibus septum ad Dravum flu. Ponte lapideo ejus oras connectens: *Clagenfurtum* urbs bene munita, *Claudia* antiquitas, Lazio teste, vocata. Sunt qui scribunt, ejus urbis Cives furibus adeo esse inexorabiles, ut levissima etiam furti suspitione notatus, inauditus ad crucem abripitur, post ejus diei quo supplicium de eo sumptum est, tertium, de mortuo judicant: quem si in fontem cognoverint, honorifice sepeliunt: si jure eum damnatum compererint, pendere sinunt. Sed hanc Fabellam commentitam vocat Rithaymerus. *Frisachum*, magnam referens vetustatem; *Wolspurgum* Lavando flu. ad-
Santo Leonardus & c. Multi in hac regione Lacus, multi Amnes. Lacus sunt *Mullersee*, *Ostia-
 ebersee*, *Werdsee*, *Lavandsee*, *Indenburgersee*, *Weysssee*. Inter Amnes præcipuus *Dravus*, qui per Stiriam ac Pannoniam in Danubium fertur. Hand inferior *Savo*, *Glana*, *Schlemicza*, *Lavanda*, quos omnes Dravus absorbet. *Mura* quoque eidem Dravo miscetur. Perique autem dictorum flu. huic Regioni Fontes suos debent, ac in eadem Ostia sua habent. Montibus undique innexa est Regio. Excelsa enim Alpium capita, ut Strabo scribit, continua hæcenus extenduntur, & unius Montis faciem exhibent, remissa inde & inclinata, plures in partes, & plures in vertices attolluntur. Tauri portiones jugaque crediderim, unde ab Incolis suis nominibus distincta. Ab Occidente *Gastein Taurin*, *Villacher Taurin*, *Reßtatter Taurin*, *Karnen Taurin*, vocantur. Nonnulli vero vertices Alpium nomina servant, ut sunt *Modringalbn.*, *Serbisalbn.*, *Sanalbn.*, & c. Et Dravo flu. *Dietzpergus* imminet, & super hunc Mons Argentatus est, adcolarum lingua *Silber Berg*: *Raspbergus* Mons *Muræ* ac *Ilaræ* fontes habet, altero in Meridiem, altero in Ortum fluente. Inter hos vero Tauri Alpiumque editissimos colles, Silvæ Lucique sparguntur, Hercyniæ Silvæ portiones, uti sunt *Hirschpukl*, *Silva*, *Priewaldt*, *Adelwaldt*, *Eremus* vulgo in *der Eynod* silvæ. Mineris prædictæ Alpes, Ferri, Argenti, Auri turgēt. Quantum ad Ecclesiasticam Jurisdictionem attinet, ea inter Episcopum Saltzburgensem, & Patriarcham Aquilegiensem partita est, inquit Paracelsus. Riturum apud hos insolitum ac minime vulgarem inaugurandi Principes accuratissime in sua Europa describit Pius II, & Munsterus lib. III Cosmographiæ.